

Психологията – тема, която вълнува всеки, независимо от възраст, пол и интереси. Тя съдържа в себе си знание за човека, за неговото поведение и анализира причините за пораждаването на всяко действие. Психолозите се стремят да разберат ролята на умствените процеси в индивидуалното и обществено поведение, както и причиняващите ги [физиологични](#) и [неврологични](#) процеси. Психологията обхваща също прилагането на това знание в различни сфери, включително проблеми от ежедневието и лечение на психически заболявания. В своите изследвания психолозите използват емпирични методи за определяне на причинните и корелационни връзки между различни психосоциални променливи. В допълнение или вместо емпиричните и дедуктивни методи, някои [клинични психолози](#) разчитат на интерпретация на символи и други индуктивни техники.

Основни обекти на изследване на психологията са възприятията, познавателната способност, вниманието, емоциите, мотивацията, психологията на личността, поведението и междуличностните отношения.

В психологията на човека основно място се отделя на възприятията.

Възприятието включва организация и интерпретация на получените стимули чрез сетивните органи и усещането. Например когато слушаме как един човек пее, ние чуваме силата и височината на звука, докато способността ни да чуваме последователността от звуци като песен е акт на възприятието, тук говорим за така наречения познавателен процес. Основната функция на възприятието се състои в представянето на външно-видимата реалност в цялостни образи. Образът е винаги по-беден от предмета, но помага на човек да се ориентира в заобикалящия го предметен свят. Благодарение на категоризацията у човека се създава готовност за начин на [действие](#) с определен предмет. Функция на възп е и прогнозирането индивидът може да получи само част от външните впечатления за даден предмет, но те да са достатъчни за да осъществи категоризация, а отнасянето на предмета, към даден клас подпомага съставянето на прогноза за съществуване на свойства, които не са били възприети от личността.

Възприятието води своето начало още през XVII век, където е обект на изследване от философът Томас Хобс. Той разглежда възприятието и на базата на него създава своето произведение „Не съществува понятие в човешкия разум, което в началото да не е било изцяло или от части зададено чрез сетивните органи“. Томас Хобс, както и много други философи като Джош Лок, епископ Джордж Бъркли разглеждат сетивата като

единствен източник на познание.

Джордж Бъркли разглежда възприятието като процес на интерпретация на сетивната информация въз основа на познанията, натрупани чрез минал опит. Този процес не винаги се осъзнава, понякога става съзнателно. Например когато преценяваме разстоянието до един обект, ние не разсъждаваме съзнателно.

През XIX век възприятието се разглежда и от Херман фон Хелмхолц, той нарича този процес несъзнавано умозаключение.

Неразделна част от разясняването на възприятието като обект на психологията, е въпросът за перцептивната организация.

Терминът перцептивна организация се отнася до начина, по който групираме елементите в изображението, за да получим съдържателна конфигурация или форма. Това е структурирането на елементарните усещания като точки, линии и ръбове в обектите.

В началото на XX век немските психолози- Макс Вертаймер, Курт Кофка Волфганг Кьолер проявяват интерес към възприятието на формата. Те приемат схващането, че възприятието на формата е свързано с определени, организиращи свойства на мозъка. Според гешалт –психолозите възприятието на обекти става въз основа на вродени перцептивни процеси.

Гешалтпсихолозите ни представят набор от принципи за описване на начина, по който възприятията са организирани в смислени цялости. Първият е така нареченото перцептивно групиране, а вторият е разделението фигура-фон.

- Перцептивно групиране е начин, по който пространствените модели са организирани в по големи единици. Този принцип на гешалт ни дават научно разбиране за всекидневното възприятие за света.

- Вторият гешалтски принцип на перцептивната организация е разделението на фигура от фон или начина, по-който перцептивната ни система отделя обекта от

фонови му контекст.

Цялостното възприемане на предмета е първично свойство на възприятието. То се изразява в това, че цялото е по-значимо от съставлящите го части. Нещо повече, цялото е независимо от тези части. Суверенитета на цялото се проявява и тогава, когато отпаднат някои от включващите се в него елементи. Чувствените данни, присъщи за всеки предмет, се дават в едно цялостно поле – поле на възприятието. То се състои от представения в съзнанието предмет и пространството, включващо и други елементи от отразяваната действителност. Почти винаги в полето на възприятието се откроява най-отчетливо един обект фигура. Фигурата става център на вниманието, а фонът получава своеобразно омаловажаване. Фигурата се възприема по-точно, а фонът става по-неопределен. Обективната реалност присъства във възприеманото поле на човека чрез два образа – фигура централен образ на субективно моментно значим предмет, който е реално съществуващ и фон – образ на пространството. Затова тук централно място заема разпознаването на модели.

Разпознаването на модели е процес на класифициране и стимулиране в смислени категории обекти. Може да се определи всеки обект или събитие като модел, посредством описващи го характеристики. Теориите за разпознаване на модели могат да се групират в два класа-преработка „от долу на горе” и „от горе на долу”.

- Теорията за преработка „от долу на горе” разглежда зрителната система като вертикално организирана, пръчиците и колбичките са в основата, а абстрактните категории или понятия, например куче и стол, са на върха някъде в главния мозък.

Преработката от долу на горе се използва в опитите за конструиране на машини, които са в състояние да „виждат”. Този подход има много практически приложения.

Тази теория се разглежда от Дейвид Мар, който описва своите изследвания в книгата си „Зрение”.

Ървинг Бидермън предлага концепция, която прилага принципите на теорията на Мар към човешкото възприятие и разпознаване на обекти. Тя се нарича разпознаване на компоненти и приема, че хората разпознават сложни обекти, като ги разчленяват на

основните им съставни части.

Теорията на Мар и тази на Бидермън за разпознаването на компоненти проследяват възприятието от ретината („дъното” на зрителната система) нагоре през различни равнища, докато образът не се разпознае по време на преработката му от по висши нервни центрове.

- Теорията за преработка „от горе на долу”

При тази теория разпознаването на модели започва в рецепторните органи и работи нагоре. При подхода „от горе на долу” разпознаването започва много „по-нагоре” в мозъка и работи надолу. Този модел на разпознаване работи по-бързо като позволява на възприемащите да пропускат ненужните стъпки.

Според едно изследване на Джералд Ричи подлага на проверка човешкото възприятие като предлага отделни букви или на същите тези букви, появяващи се в думи. Неговото изследване контрастира, че дадена буква може да се възприеме по-лесно, когато се появява в контекста на думата, отколкото когато се появява самостоятелно.

- Интерактивни теории:

Теориите за преработката „от долу на горе” при възприятието подчертават приносите на информацията, идващи от сетивата към мозъка. Тези за преработката „от горе на долу” акцентират върху ролята на предишните очаквания и хипотези за това, което ще се възприеме, върху възникващите в резултат възприятия.

Но възприятието е много повече от един прост сензорен факт. То е сложен психологически акт, който се съотнася към специфична референтна рамка, изградена с помощта на нашия социален и личен опит. Това обяснява защо определен предмет няма напълно еднакво значение за различни индивиди, всеки от които има своя обособена референтна система. Референтните критерии, които използваме неосъзнато, са ни необходими, защото с тяхна помощ структурираме средата, в която живеем и те ни дават минимална сигурност, без която никакво действие не е възможно. По-голямата част от недоразуменията между нас произтичат от факта, че нашите възприятия са

различни, защото референтните системи на различните хора не са идентични. Затова възприятията са обект на много изследвания от психолозите години наред. Те са изследвали ролята на миналият опит при възприятието, като са контролира характера на зрителната стимулация в периода ранното развитие на опитни животни. Например при регистрация активността на отделни клетки в мозъка на новородени котенца се откриват същият тип детектори на признаци както и при възрастни животни. Този резултат показва, че невронните структури, които осигуряват възприятието, са налице още при раждането. Зрителният опит на животното обаче определя до колко добре ще функционират тези структури.

Депривацита и невронните изменения при шимпанзетата, отгледани в тъмнина през първите 16 месеца от живота им, са открити значителни невронни нарушения. След изтичането на този 16 месечен срок, те били поставени в осветена среда, при този опит с тях те обръща ли главите си по посока на светлината, но иначе те се държали като напълно слепи.

При други изследвания се отглеждат маймуни, шимпанзета и котки с поставени върху очите им полупрозрачни очила. По този начин опитните животни привикнали да виждат света през замъгляващ, матов филтър и по-късно те могли да възприемат разликите в цвета и размера на обектите. Такива са заключенията от изследванията върху хора, децата, които е трябвало да носят превръзка върху едното си око след операция за отстраняване на зрителен дефект, по-късно имат по-ниска зрителна остротата на окото, което е било закрито. Тези данни показват, че зрителният опит в ранна възраст е необходим за поддържането и развитието на невронната структура, която осигурява зрителното възприятие.

Интересен е въпросът как слепите хора възприемат света.

Много отдавна хората са си задавали въпроса какво би преживял един сляп човек, ако внезапно възвърне зрението си. Ще можели да възприема зрително обекти, които до този момент е познавал само чрез опипване, или ще му е необходимо да натрупа определен зрителен опит, за да се научи да възприема света и чрез очите си? Изследванията върху случай, при които зрението на слепи хора е било възстановено чрез хирургическа намеса, показват, че голяма част от тях в началото виждат твърде лошо.

На такива хора са им необходими много месеци, за да се научат да различават с помощта на зрението си обекти, които разпознават безпогрешно при опипване. Дори след като се научат да виждат прости форми, самото зрително възприятие продължава да бъде проблем за много от тях. Привидно несъществени изменения големината или цвета на един обект могат да направят невъзможно разпознаването му. От друга страна се оказва, че те почти не изпитват затруднения да се научат да различават цветовете. След като всеки цвят бъде свързан с определено име, пациентите обикновено могат да го разпознаят правилно при следващото представяне.

Върху възприятието на човек играе важна роля заобикалящата го среда. Според антропологичните наблюдения върху хора в различна заобикаляща среда подсказват, че опитът може да има много силно влияние при формиране на възприятието. Антропологът Колин Търнбъл ни представя преживяванията на един пигмей, наречен Кенге, който прекарва целият си живот в тропическите гори. Когато той напуска гората, за да предприеме пътуване в откритите равнина, липсва у него възприятие за дълбочина на големи разстояния. От това свое наблюдение изследователят достига до прозрението, че на неговото възприятие за дълбочина се основава отчасти на миналия опит.

Но възприятието не е само зрително. Възприемането на музиката, например, тя се възприема с всички сетива, които я пресъздават през своя поглед и карат човек да се чувства щастлив, самотен, отегчен или влюбен, спокоен или изпълнен с различни емоции. Възприемането на музиката, както и на всяко изкуство е чудо. Удивително е превръщането на линиите и цветовете в портрет или пейзаж, на звуците в трудно обясними музикални образи, на думите във вълнуващ трепет! Поразителна е и широката гама от чувства, които изпитва човек при среща с произведенията на изкуството.

Музиката събужда музикалното чувство на човека, но звученето е външна причина, образуването на нервно-психологични предпоставки за отражение на музикалния звук е детерминирано от емоционалните реакции спрямо интонациите и човешките преживявания. Музиката въздейства и върху слушатели, които нямат развит музикален слух, но на които честото общуване с музика помага за усъвършенстване на възприятието, слуховите способности, емоционалните реакции.

Според мен, всеки отделен човек възприема света около себе си по свой начин, вижда цветовете, чува звуковете, пречупени през неговите сетива и мисли. Независимо от общото във възприятието, то е индивидуално за всяка личност. Ако трябва да

разглеждаме възприятието в училищна среда, то то има две страни – от една страна е това как учителят представя обекта си на ученика, а от друга – как самият ученик пречупва през собствения си поглед този обект. Много важно е отношението на преподавателя към детето, което възприема казаното от него. От това в голяма степен зависи и развитието на по-нататъшните знания и умения на всеки човек.